

Joanna Roś

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Praca opisuje wizerunek Alberta Camusa w Polsce w okresie od zakończenia drugiej wojny światowej do końca XX wieku; wyjaśnia przyczyny zmian, jakim ten wizerunek ulegał oraz funkcjonowanie twórczości pisarza wśród różnych grup odbiorców, szczególnie wśród przedstawicieli kultury literackiej i teatralnej. To pierwsza próba wykazania na jak szeroką skalę Camus pomógł zdefiniować polską kulturę – jak jego utwory przekraczały granice literatury, przenikając w społeczną świadomość, a związana z jego nazwiskiem moda kulturowa wydostawała się poza ramy systemu filozoficznego i ucieleśniała go.

Premiery spektakli na podstawie dzieł Camusa i inspirowanych nimi, a także utwory literackie będące odpowiedzią na jego twórczość były zjawiskami tyleż artystycznymi, co socjologicznymi. Stawały się w takiej samej mierze przyczynkiem do dyskusji nad stanem teatru polskiego i polskiej literatury, jak nad potrzebą rozmawiania o człowieku w nowych kategoriach. Pisarz zachęcał do debaty o granicy pomiędzy uprawnieniami władzy a godnością jednostki, ale także do dyskusji o problemach indywidualnej egzystencji i samotności. Używany przez niego język literacki i interesująca go problematyka prowokowały polskich pisarzy do zderzania etyki z historią. Dostarczały także przykładu i uzasadnienia dla uprawiania moralistyki nieunikłanej w doraźną publicystykę. Inspirowana dziełem Camusa literatura, obfitująca w problematykę odpowiedzialności i wolności woli była, paradoksalnie, świadectwem odczuwanej przez polskich pisarzy potrzeby niezależnego, nieskrępowanego prezentowania w literaturze istotnych zjawisk współczesności. Niepokój o duchowe losy świata, pytanie o źródła współczesnego tragizmu i o człowieka jako jednostki obdarzonej unikalną podmiotowością przenikały także spektakle oparte na tekstach Camusa, jakie wystawiano w Polsce. Z biegiem lat coraz wyraźniej podszywała je próba zaproponowania nowej etyki, która, charakteryzując się więziotwórczą mocą, pomogłaby człowiekowi zachować godność w świecie urzeczywistnionych totalitaryzmów.

Ponieważ proza Camusa zadebiutowała w polskiej prasie w tym samym czasie co jego dramaturgia, pierwsze wydania książkowe jego utworów konkurowały z premierami

spektakli na podstawie jego dramatów, a „francuski egzystencjalizm” zostawił swój ślad nie tylko na polskiej literaturze, ale także na poetyce realizacji teatralnych, praca nie została podporządkowana jednej, ściśle zdefiniowanej kategorii interpretacyjnej. Analizy i interpretacje – których źródłami są artykuły publicystyczne, powieści, opowiadania, dzienniki polskich autorów, ich korespondencja z Camusem i o Camusie, dokumentacja przedstawień, scenariusze teatralne, a także nagrania radiowe, telewizyjne i filmowe – zostały przeprowadzone z perspektywy literaturoznawczej, teatrologicznej i kulturoznawczej.

Praca podzielona jest na pięć rozdziałów. *Twórczość Camusa a polityka kulturalna w pierwszym ćwierćwieczu PRL*, prezentuje różne oceny dorobku literackiego i postaci pisarza oraz powody jego pełnej paradoksów recepcji wydawniczej. W drugim rozdziale, *Emigracja polska wobec Camusa*, omówieniu poddano związki pomiędzy Camusem a pisarzami emigracyjnymi oraz stanowisko Camusa w sprawie wydarzeń politycznych w Polsce. Następnie, w *Recepcji literackiej dzieł Camusa* został nakreślony obraz polskich czytelników tego autora oraz omówione utwory, których autorzy czerpali z dzieła Camusa i podejmowali z nim polemikę. Rozdział *Camus w teatrze* opisuje przebieg i charakterystykę recepcji teatralnej utworów pisarza – wyjaśnia konfrontacyjną atmosferę, jaka towarzyszyła spotkaniom z Camusem na scenach teatrów repertuarowych i alternatywnych. Zarys tego w jaki sposób u schyłku minionego wieku postrzegano autora *Dzumu* znalazł się w *Wizerunku Camusa w ostatniej dekadzie XX wieku*.

Joanna Ros